

מרפואה אלטרנטיבית לרפואה משלימה ומשולבת; ניתוח ביבליומטרי לגבי צמיחתו והתמסדותו של תחום הרפואה האלטרנטיבית / שחר ציפי

תקציר :

במגמה ללמוד על התהליכים, אשר הפכו את ה"רפואה האלטרנטיבית" מנושא שולי וזניח לתחום, שחל בו תהליך של צמיחה ושל התבססות בקרב הממסד הרפואי-מדעי, נערכה בדיקה ביבליומטרית לגבי הפרסומים העוסקים בתחום הרפואי, אשר יצאו לאור בשנים: 1975-1994, ושפורסמו בכלים מדעיים ומקצועיים. פרסומים אלה נלקחו מתוך שבעה עשר מאגרי-מידע, המתמחים בנושאים רפואיים-מקצועיים והנתמכים על ידי "DIALOG": ספק המידע המקוון הגדול מסוגו.

במאגרי-המידע, אשר שימשו כבסיס למדגם, נערך חיפוש מקוון תוך שימוש באסטרטגיית חיפוש של מתן שאילתא אחידה. השימוש בשאילתא: "ALTER?(N)MEDIC" הביא לאיסופם של כל הפרסומים, אשר יצאו לאור בשנים 1975-1994 במאגרי-מידע אלה, ואשר הכילו מונחים ומושגים בנושא הרפואה האלטרנטיבית. הנחת היסוד של המחקר הייתה, כי ככל שכמות הפרסומים גדולה יותר, כן גוברת ההתעניינות בתחום זה והמודעות אליו בקרב מחברי הפרסומים המייצגים את הממסד הרפואי-מדעי.

לאחר סינון הפרסומים שאינם רלבנטיים, עמדה אוכלוסיית המדגם על מאה אחוזים. הנחתה עבודה הייתה, כי כל פרסום, שהופיעה בו מילה רלבנטית לנושא המחקר, ראוי להיכנס למדגם. הפרסומים הועלו על לוחות עבודה, תוך שהם ממוינים לארבע תקופות משנה בנות חמש שנים כל אחת, לפי שנת הוצאתם לאור. כמו כן, נערכה חלוקה על פי המדינות בהן הוצא לאור כל פרסום. המונחים והמושגים הרלבנטיים, שכונו "מילות-מפתח", מוינו על-פי המיקום בו נמצאו בגוף כל אחד מהפרסומים: בכותרים, בתאריכים או בשניהם.

כל מילת-מפתח, שנמצאה בפרסומים, נמנתה כמספר הפעמים בהן היא הופיעה בכל אחד מהם. מפאת הכמות הרבה של מילות-מפתח שונות, שנמצאו במדגם, ניתנו קודים מספריים לקבוצות מילות-מפתח, הקרובות במשמעותן.

נערכו חישובים סטטיסטיים לגבי הנתונים, שהוכנסו לטבלאות, תוך עריכת השוואה בין ארבע תקופות המשנה על מנת לעקוב במשך תקופת המחקר אחר המגמות השונות.

מתוך כל מילות-המפתח, שנמצאו בפרסומים, נבנה מילון מילים והוכן אב-טיפוס למילון מילים מבוקר, קרי: תזאורוס, המכיל את הנושאים המרכזיים שנמצאו ביניהן. מילון זה נערך מתוך ידיעה, כי בזמן איסוף הנתונים עדיין לא היה קיים תזאורוס בנושא הרפואה האלטרנטיבית במאגרי-המידע, בהם נערך החיפוש. המילון כלל את אותם מונחים ומושגים, שנמצאו בתוך הפרסומים, שהוכנסו למדגם בלבד.

בנוסף נעשתה הבחנה גין מילות-מפתח, שתוכנן מצביע על התייחסות ערכית חיובית ו/או עניינית, ובין מילות-מפתח, שתוכנן מלמד על התייחסות שלילית ו/או סקפטית לנושא הרפואה האלטרנטיבית.

המדגם כלל 3743 פרסומים בסה"כ, מתוכם נמצאו 195 פרסומים בתקופה הראשונה, 443 פרסומים בתקופה השנייה, 860 פרסומים בתקופה השלישית ו- 2236 פרסומים בתקופה הרביעית. מנתונים אלה ניתן לראות, כי בשלוש התקופות הראשונות הייתה הצמיחה בכמות הפרסומים עקבית ואיטית. לעומת זאת, חלה האצה בולטת בתהליך צמיחה זה בתקופה הרביעית.

תהליך דומה נצפה בכמות מילות-המפתח, שנמצאו במשך תקופת המחקר. סה"כ נמצאו 7678 מילות-מפתח, מתוכן 405 בתקופה הראשונה, 861 בתקופה השנייה, 1691 בתקופה השלישית ו- 4721 בתקופה הרביעית.

מספר מילות-המפתח השונות במשמעותן, שנמצאו במדגם, הגיע ל- 286. מאחר שנעשתה הקבצה של מילות-מפתח הקרובות במשמעות, נמצא, כי מספרן של מילות-המפתח המקובצות הגיע בתקופה הרביעית ל- 113 לעומת 43 הקבצות של מילות-מפתח, שנמצאו בתקופה הראשונה. ניתן להבחין, כי חל תהליך ברור של צמיחה בתקופת המחקר. בבדיקה, שנעשתה לשם השוואה בין מילות-המפתח שנמצאו בכותרים, לעומת מילות-המפתח שנמצאו בתאריכים, נצפתה האצה גבוהה יותר בכמות מילות-המפתח שנמצאו בתאריכים.

מעקב אחר תוכן של מילות-המפתח מלמד על צמיחה ברורה בכמותן של אלו, המצביעות בתוכן על התייחסות חיובית ו/או עניינית אל תחום הרפואה האלטרנטיבית, לעומת תהליך הפוך, שחל באלו המצביעות בתוכן על התייחסות שלילית ו/או סקפטית לתחום זה. כמו כן, על-פי הופעתן של מילות-מפתח חדשות בפרסומים, בדוגמת: "רפואה משלימה" ו"רפואה משולבת", ניתן להסיק, כי חל שינוי מהותי בגישתם של המחברים אל התחום החדש. הופעתן של מילות-מפתח אלו יכולה לבסס את הלגיטימציה שניתנה לתחום הרפואה האלטרנטיבית בקרב הרפואה הממסדית.

בדיקת המיקום הגיאוגרפי, שבו הוצאו הפרסומים השונים לאור, מצביעה על פער הולך וגדל בין כמות הפרסומים, אשר הוצאו לאור בארצות-הברית ובאנגליה, לעומת שאר המדינות המובאות במדגם. בשנים: 1990-1994 נראה, כי פער זה אף הלך וגדל בצורה ניכרת. בנוסף, גדל הפער גם בין שתי המדינות ארצות-הברית ואנגליה. נתון בולט נוסף מהווה הכמות השולית של הפרסומים במדינות שאינן נחשבות "מערביות".

על פי התוצאות הנלמדות מהטבלאות והתרשימים נראה, כי קיימת מידה רבה של התאמה בין תהליך הצמיחה, שחל בפרסומים בנושא הרפואה האלטרנטיבית, ובין ממצאים, שנצפו במחקרים ביבליומטריים קודמים. מחקרים אלה שעסקו בתחומי מדע שונים, הראו, כי תהליך צמיחת הפרסום בתחום החדש היה איטי בתחילתו, בשלב כלשהו ניתן היה לראות קו תלול של צמיחה עד הגיעו לשלב הרוויה, שממנו, לאחר תקופה בה הייתה כמות הפרסומים אחידה, הפך תחום זה לתת-תחום בתוך אותו מדע שממנו צמח, או שהפך לתחום עצמאי חדש.

הנקודה בה נמצאה כמות הפרסומים בשנים 1990-1994, מצביעה כפי הנראה, על כך, שתחום הרפואה האלטרנטיבית, נמצא עדיין במקום כלשהו על אותו קו תלול של צמיחה, ועדיין לא הגיע לנקודת הרוויה.

בהצעות למחקר נוסף, נדונה אפשרות המשך הבדיקה בשנים 1995-1999, במטרה למצוא את נקודת הרוויה בכמות הפרסומים, ואת מועד הפיכתו של נושא הרפואה האלטרנטיבית לתת-תחום בתוך תחום הרפואה הממסדית-מדעית או לתחום עצמאי חדש.

מס' מיון בספריה :
615.53 שחר.מר תשנ"ז

מס' מערכת בספריה :
358010

